

«Ο ελληνισμός της Κύπρου»

Κυρίες και Κύριοι,
Αξιότιμοι Σύεδροι,

Κατ'αρχήν σας ευχαριστώ πολύ για τη μεγάλη τιμή να συμμετάσχω σε αυτό το διεθνές συνέδριο που αφορά στον απανταχού ελληνισμό, σε μία πολύ ιδιαίτερη περίοδο για το νεοσυσταθέν και αναζητών την πορεία του, ελληνικό κράτος.

Ευχαριστώ την Επιτροπή Ολύμπιων Κληροδοτημάτων, τον Εθνικό Γυμναστικό Σύλλογο και ιδιαίτερα το συνεργάτη μου κ. Γ. Δολιανίτη για το σημαντικό του έργο και την υπέροχη έκθεση η οποία συνοδεύει αυτό το συνέδριο.

Θα ήθελα όμως να ευχαριστήσω και να αποδώσω τιμή και στη σύζυγο του κ. Γ. Δολιανίτη, η οποία παρότι άριστη νομικός, έχει σταθεί αρωγός σε όλο αυτό το έργο, το οποίο είναι εθνικά τεράστιας σημασίας και εμβέλειας.

Εγώ θα σας μιλήσω λίγο ως Κύπριος, για τον ελληνισμό της Κύπρου. Θα ήθελα αρχίζοντας να σας πω πως εμένα προσωπικά με ενοχλεί ο διαχωρισμός: είσαι Κύπριος ή είσαι Έλληνας, ο οποίος δυστυχώς επικρατεί τα τελευταία χρόνια. Έχουμε αφήσει τον Τύπο, τους διάφορους, ακόμα και τους ίδιους τους εαυτούς μας, να λέμε: είσαι κυπριακής καταγωγής ή είσαι ελληνικής καταγωγής. Αυτά τα πράγματα όχι μόνο είναι απαράδεκτα και ανεπίτρεπτα, αλλά δυστυχώς βοηθούν άλλους και όχι τον ελληνισμό.

Η ελληνικότητα της Κύπρου δεν μπορεί να αμφισβητείται από κανέναν.

Οι ιστορικές αναδρομές τις οποίες κάνουμε συνεχώς σε συνέδρια όπως αυτό, δεν πρέπει να είναι μόνο για σκοπούς ακαδημαϊκών διατριβών ή έρευνας, αλλά για να παραδειγματιζόμαστε και εμείς, οι νεότεροι, και τα παιδιά μας - και εγώ χαίρομαι που σήμερα είναι εδώ ο γιος μου, δώδεκα χρονών - για να ακούσει ορισμένα από αυτά τα σημαντικά που αφορούν στον ελληνισμό και στο τι έχει προσφέρει στην παγκόσμια ιστορία.

Ο πολιτισμός και η παρουσία του ελληνισμού διεσώθησαν μέσα από την παιδεία και τη θρησκεία. Άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θρησκεία και το ρόλο της εκκλησίας η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ σηματοδοτούσε όσο ποτέ την περίοδο την οποία εξετάζουμε ότι "Έλληνες εισίν οι της ημετέρας παιδείας (συμ)μετέχοντες" και η ελληνική παιδεία καλλιεργούνταν σε κάθε γωνιά του κόσμου.

Η περίοδος των Α' και Β' Ολυμπίων συμπίπτει με σημαντική ποιοτική αναβάθμιση της ελληνικής παιδείας στην Κύπρο. Η αναβάθμιση αυτή οφείλεται κατά μέγιστο μέρος στον αρχιεπίσκοπο Μακάριο Α', ο οποίος ήταν και ο αρχιεπίσκοπος και ο αρχηγός ουσιαστικά του ελληνισμού στην Κύπρο την περίοδο αυτή, που θυμίζω η Κύπρος ήταν ακόμα τουρκοκρατούμενη. Μέσω αυτού ιδρύθηκε ο «Κανονισμός της εν Λευκωσία Ελληνικής Σχολής» το έτος 1859, το κείμενο του οποίου καταχωρήθηκε στον Κώδικα Β των σχολείων Λευκωσίας που εξεδόθη το έτος 1991.

Ο Κανονισμός αυτός έθεσε τις βάσεις της «Κεντρικής και Εκπαιδευτικής Σχολής» και προνόησε για την οργάνωση ενός Παρθεναγωγείου, το οποίο

Σάββατο 14 Νοεμβρίου, Ζάππειο Μέγαρο:

Συνέδριο: «Η Ελλάδα και η Ομογένεια την εποχή των Α' και Β' Ολυμπίων»
1859-1870.

«Ο ελληνισμός της Κύπρου»

λειτουργήσε για πρώτη φορά στην Κύπρο προσλαμβάνοντας διευθύντρια, από την Ελλάδα, την Θεανώ Καρούνη το 1859.

Και τα δύο ιδρύματα αποσκοπούσαν στην εξυπηρέτηση των αναγκών μιας κοινωνίας που εξελίσσετο βάσει αστικών προτύπων που διαμορφώθηκαν στην Ευρώπη μετά την Γαλλική επανάσταση, χωρίς να αποκλείουν την περίληψη θρησκευτικών μαθημάτων. Υπό το πνεύμα αυτό η Εκκλησία της Κύπρου παρουσιάζεται σαν ενσυνείδητος φορέας εκπαιδευτικής ιδεολογίας, η οποία αποβλέπει στη χειραφέτηση της εθνικής συνείδησης από τον σκοταδισμό στον οποίο ο κυπριακός λαός περιέπεσε κάτω από την κυριαρχία του οθωμανικού κατεστημένου, όπως φυσικά και πάρα πολλά άλλα μέρη του ελληνισμού.

Ο αστικός χαρακτήρας της αναγεννωμένης ελληνικής παιδείας προκύπτει εξ άλλου και από τη σύνθεση της διοικούσης σχολικής επιτροπής, τα μέλη της οποίας είναι αστοί: έμποροι οι οποίοι συναλλάσσονται με το εξωτερικό, με όλα τα υπόλοιπα μέρη του ελληνισμού και την υπόλοιπη Ευρώπη, ελεύθεροι επαγγελματίες και διανοούμενοι, που διαθέτουν τα προσόντα εκείνα που θα χειραγωγήσουν την παιδεία προς τους στόχους της αποστολής της.

Είναι δε σημαντικό το γεγονός ότι η Επιτροπή εμφορείται από προοδευτικές ιδέες και δρα υπό την αιγίδα της Εκκλησίας.

Το έργο του Μακαρίου Α' συνεχίσθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο, ένα πολύ σπουδαίο Αρχιεπίσκοπο, ο οποίος ανέλαβε το 1865 τα ηνία της Εκκλησίας της Κύπρου. Επί της αρχιεπισκοπίας του Σωφρόνιου συντελείται η μεταπολίτευση που σήμαινε το τέλος του οθωμανικού πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος και την επιβολή νέου πολιτεύματος, το οποίο είχε ως συνέπεια ριζικές μεταβολές στους εκπαιδευτικούς θεσμούς.

Και ήθελα να πω στο σημείο αυτό πως είναι αξιοσημείωτο βλέποντας τις μεταρρυθμίσεις που προώθησε ο Σωφρόνιος, πώς η Κύπρος κατέληξε να είναι αγγλική αποικία.

Στατιστικές πληροφορίες για την παιδεία κατά τα τέλη της Τουρκοκρατίας και στις αρχές της Βρετανικής κυριαρχίας περιέχονται στις εκθέσεις διαφόρων λειτουργών της βρετανικής διοίκησης. Σημειωτέον ότι ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος έδωσε σημαντικές πληροφορίες για τη σχολική εκπαίδευση και τα ελληνικά σχολεία στην Κύπρο, όπως αυτά λειτουργούσαν κατά το έτος 1877, στον ιστορικό της ελληνικής παιδείας Γ. Χασιώτη, ο οποίος και τις συμπεριέλαβε στο σχετικό έργο του.

Ποτέ δε γινόταν διαχωρισμός ελληνικής και κυπριακής παιδείας.

Η πρώτη έκθεση επί της παιδείας στην υπό βρετανική κατοχή Κύπρο οφείλεται στον εκπρόσωπο της Βρετανικής Βιβλικής Εταιρείας και εν συνεχεία Διευθυντή εκπαίδευσως Josia Spencer, επιφορτισθέντα προς αυτό υπό του Μεγάλου Αρμοστού Sir R. Biddulph, και αφορά στο έτος 1879. Σ' αυτήν αναφέρονται ότι λειτουργούν σε όλη την Κύπρο το έτος αυτό 76 ελληνικά σχολεία.

Μεταγενέστερη έκθεση υποβληθείσα το έτος 1902 αναφέρει 83 ελληνικά δημόσια σχολεία χωρίς να αναφέρονται τα πολυάριθμα ιδιωτικά, και άλλες

Σάββατο 14 Νοεμβρίου, Ζάππειο Μέγαρο:

Συνέδριο: «Η Ελλάδα και η Ομογένεια την εποχή των Α' και Β' Ολυμπίων»
1859-1870.

«Ο ελληνισμός της Κύπρου»

παρεμφερείς σχολές. Η ελληνική παιδεία στην Κύπρο ανθούσε, άκμαζε και άρχισε να αναπτύσσεται αλματωδώς.

Η υπό δύο διασωθέντων σχολικών κωδίκων παρεχόμενη τεκμηρίωση της παιδείας είναι η πληρესτέρα που διαθέτουμε για οποιαδήποτε περίοδο της τουρκοκρατίας. Η εικόνα που προκύπτει από την ολική θεώρηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας συμπίπτει ουσιαστικά με τις προσπάθειες για τη συντήρηση της εθνικής ταυτότητας του κυπριακού ελληνισμού κάτω από αντίξοες υλικές και κοινωνικές συνθήκες και υπό καθεστώς πολιτικής υποτέλειας. Ο ρόλος της Εκκλησίας είναι κεφαλαιώδης.

Το κοινοτικό σύστημα διακυβέρνησης του κυπριακού ελληνισμού έχει ως επίκεντρο τον εκκλησιαστικό θεσμό. Όλες οι κοινοτικές δραστηριότητες εδράζονται κατά κύριο λόγο στην Αρχιεπισκοπή και κατ' ακολουθίαν στις περιφερειακές μητροπόλεις. Αντίθετα με ό,τι παρατηρείται στη Δύση ανταγωνισμός μεταξύ εκκλησιαστικού και λαϊκού στοιχείου δεν υπεισέρχεται στην κοινοτική διακυβέρνηση της Νήσου. Η Εκκλησία συνεργάζεται με τη λαϊκή μερίδα του λαού, στην οποία ανατίθενται οι ουσιαστικές εξουσίες και ευθύνες της διοίκησης των σχολείων, η δε συγκείμενη από λαϊκούς Επιτροπή διεξάγει το έργο της υπό την προεδρία του προκαθημένου της Εκκλησίας, του οποίου το κύρος συνιστά σημείο αναφοράς των οιαδήποτε κοινοτικών ζητημάτων και αποφάσεων.

Η όλη εκπαιδευτική δραστηριότητα τείνει στην εξυπηρέτηση ενός και μόνου σκοπού της εθνικής αποκατάστασης του ελληνισμού της νήσου σε συνδυασμό με την επίτευξη πολιτικής χειραφέτησης, η οποία είχε ήδη ολοκληρωθεί στο ελληνικό κράτος. Εφόσον το εχέγγυον της εθνικής ταυτότητας είναι η πολιτιστική και πνευματική παράδοση, της οποίας η συντήρηση είναι δυνατή μόνον δια της παιδείας, το έργο των φορέων της εκπαιδευτικής πολιτικής οφείλει να κριθεί βάσει του κριτηρίου αυτού.

Και ενώ η Κύπρος αναζητά την πολιτική της υπόσταση, την κρίσιμη αυτή περίοδο, στον τομέα του αθλητισμού, στα Πρώτα Ολύμπια έχουμε καταγεγραμμένη συμμετοχή αθλητή από την Κύπρο. Ο τότε Διευθυντής Σωματικής Αγωγής στο Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδος, Χρυσάφης, στο βιβλίο του: «Οι σύγχρονοι διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες» - Αθήνα, που εξεδόθη 1930 - αναφέρεται στα Α' Ολύμπια, όπου κάνει την εμφάνισή της και η Κύπρος, έστω και τουρκοκρατούμενη.

Ο αθλητής Ηλίας Κύπριος, στρατιώτης του λόχου των επιλέκτων και κατόπιν υπαξιωματικός των πυροσβεστών, διακριθείς ως γυμναστικός, έλαβε μέρος στο αγώνισμα: ακοντισμός ευθυβολίας και κατετάγη δεύτερος.

Καταγεγραμμένη κυπριακή συμμετοχή είχαμε και στα Δ' Ολύμπια με τον Θεοφάνη Θεοδότου ο οποίος πρώτευσε στο δίζυγο.

Άξιοι μνείας είναι οι γυμναστικοί σύλλογοι που ιδρύοντο, ένας από τους οποίους, στη Λευκωσία πήρε το όνομά του από τα Ολύμπια του Ζάππα. Τεκμήριο αυτού υπάρχει στην Έκθεση.

Η συμμετοχή των Ελλήνων της Κύπρου ήταν και είναι συνεχής όχι μόνο στα αθλητικά γεγονότα αλλά και σε όλους τους αγώνες του έθνους.

Ι Δ Ρ Υ Μ Α
Σ Ο Φ Ι Α

«Ο ελληνισμός της Κύπρου»

Και αν αναφέρθηκα τόσο συνοπτικά στα ανωτέρω προκειμένου να τοποθετήσω τον ελληνισμό της Κύπρου στην περίοδο των πρώτων και δεύτερων Ολυμπίων, είναι γιατί θα ήθελα να σταθώ σε ένα ζήτημα – περισσότερο με τη μορφή ρητορικής ερώτησης προς τον καθένα από εμάς μεμονωμένα και ως μέλη της ευρύτερης ελληνικής κοινωνίας.

Τι κάνουμε, αλήθεια, στην καθημερινή μας ζωή για να προστατεύσουμε την παράδοσή μας και να διαφυλάξουμε την ελληνικότητά μας; Ο Σεφέρης θ' απαντούσε: "όπου κι αν πάω η Ελλάδα με πληγώνει"! Και εμείς δυστυχώς στην Κύπρο το βιώνουμε πολύ έντονα αυτό και τώρα το Δεκέμβριο μας προετοιμάζουν, ενδεχομένως, για τα χειρότερα.

Μία αφορμή όμως για τη συνάθροιση όλων μας και την αναδρομή σε μεγαλειώδεις στιγμές του παρελθόντος είναι ο φόρος τιμής στους εθνικούς ευεργέτες που δε γνώριζαν σύνορα - που μόχθος τους ήταν η διάδοση του ελληνισμού σε ολόκληρο τον κόσμο, και φρόντιζαν για την πολιτισμική και εκπαιδευτική καλλιέργεια ομογενών και μη, με τη δημιουργία σχολείων - ιδρυμάτων - ναών - σταδίων - έργων υποδομής και αναβίωση θεσμών, με φωτεινό παράδειγμα τον Ευαγγέλη Ζάππα.

Ας αναρωτηθούμε λοιπόν όλοι, και ας παραδειγματιστούμε και ας αποφασίσουμε για την πορεία και το μέλλον του ελληνισμού όχι μόνο στην Κύπρο αλλά ευρύτερα.

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Ρένος Κ. Μιχαηλίδης

Πρόεδρος Ιδρύματος Σ.Ο.Φ.Ι.Α.

Σάββατο 14 Νοεμβρίου, Ζάππειο Μέγαρο:

Συνέδριο: «Η Ελλάδα και η Ομογένεια την εποχή των Α' και Β' Ολυμπίων»
1859-1870.